

کورد و فیدرالیزم له ئیران

ناسر ئیرانپوور له دیمانهی ته له یفوونی له گه‌ل مالمپه‌ری ره‌وانیوز:
"فیدرالیزم له ئیران یانی پیکه‌نانی حکومتی نه‌ته‌وه‌یی کورد له کوردستان و به‌شداری له حکومتی ناوه‌ندی له تاران"

فیدرالیزم دروشمی زۆر به‌ی حیزبه سیاسی‌یه‌کانی کوردستانی ئیرانه. هه‌روه‌ها سالانیکه له لایهن به‌شیکی زۆر له ریک‌خراوه نه‌ته‌وه‌یه‌کانی ئیران، به تایبتهت کورد، "کۆنگره‌ی نه‌ته‌وه‌کانی ئیرانی فیدرال" پیک هاتووه که ئامانجه‌که‌ی سیستمی ده‌سه‌لاتداری فیدرالیزمه له داها‌توی ئیران. به‌م مه‌به‌سته له گه‌ل چالاکی سیاسی، نووسه‌ر و روژنامه‌وان ناسر ئیرانپوور که به‌ پ‌سپۆری فیدرالیزم ناسراوه، له لایهن روژنامه‌وان محمهد محمهد ("سه‌رکه‌و") وتوێژیک پیکه‌اتوووه که ده‌قه‌که‌ی له خواره‌وه دی.

ره‌وانیوز: ده‌کرێ سه‌ره‌تا خو‌تان زیاتر به‌ خو‌ینه‌رانی مالمپه‌ره‌که‌مان بناسین؟

ناسر ئیرانپوور: من ته‌مه‌نم ده‌وری 47 ساله، له‌دا‌یک‌بووی شاری سابلاغم، ماوه‌ی 25 ساله له ولاتی ئالمان ده‌ژیم. وه‌رگیزی زمانم له ولاتی ئالمان. له سه‌ره‌تا لایه‌نگری ریک‌خراوی فیدائینی گه‌لی ئیران (ئه‌که‌سه‌رییه‌ت) بوم. پاشان له گه‌ل حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران (ریبه‌رایه‌تی شو‌رشگی‌ر) تیکۆشانم هه‌بووه. ئیستا وه‌ک که‌سایه‌تی سه‌ره‌به‌خۆ کار ده‌که‌م. کاره‌کانم بریتین له وه‌رگیزیانی بابته‌تی په‌یوه‌ندی‌دار به‌ کیشه‌کان و پرسه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد له زمانی ئالمانی بو‌ فارسی و کوردی. هه‌ندیک جار له سه‌ر پرسه‌ سیاسییه‌کانی تایبتهت به ئیران و کوردستان وتارم هه‌بووه و بیروپرای خۆم ده‌رب‌ری‌وه. هه‌موو نووسراوه‌کانم له سه‌ر مالمپه‌ری شه‌خسی خۆم nasser-iran.com بلاو ده‌بنه‌وه.

ره‌وانیوز: کاک ناسر، جه‌نابتان به‌ که‌سایه‌تیکی فیدرالیزمناس ناسراون. ئه‌مه‌ش ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بو‌ ئه‌و هه‌مووه وه‌رگیزیان و بابته‌تانه‌ی که‌ په‌یوه‌ندی‌دارن به فیدرالیزم و له‌لایهن جه‌نابتانه‌وه ئاماده‌ کراون. پرسه‌یه‌یه: "فیدرالیزم" یانی چی؟ ده‌کرێ کورته‌یه‌ک له‌سه‌ر می‌زووی فیدرالیزم بدوین؟

ناسر ئیرانپوور: به‌چاوان. "فیدرالیزم" - ئه‌گه‌ر بمه‌وێ زۆر کورت پیناسه‌ی بکه‌م - شتیکی نییه‌ جگه‌ له‌ دابه‌ش کردنی هی‌زی ولاتیکی له‌ نیوان ناوچه‌کان له‌ لایه‌ک و حکومتی ناوه‌ندی له‌ لایه‌کی تره‌وه به‌ شیوه‌یه‌ک له‌ پرسه‌ هاوبه‌شه‌کان له‌ ناوه‌ند جیبه‌جی بکردرین و هه‌ر ناوچه‌یه‌ش کار و باری خۆی بو‌ خۆی جیبه‌جی بکا؛ به‌شدارکردنی ناوچه‌کان له‌ ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی و په‌یوه‌ندی دانی ئه‌و دوو سه‌ته‌حه، یانی ئاستی ناوه‌ندی و ئاستی ناوچه‌کان له‌ گه‌ل یه‌کتر. ئه‌وه به‌ کورته‌ی یانی

فیدرالیزم. فیدرالیزم خوۆی له خوۆی دا مانای دابه‌شکردن نادات، به‌لکوو یانی "هاوکاری"، "لیک نزیك كردنه‌وه"، "یه‌کیه‌تی". فیدرالیزم ده‌بیته هوۆی دابه‌ش کردنی هیژی سیاسی، هیژی ئابوری، هیژی فه‌ره‌ه‌نگی، هیژی ئاسایش و ئینتیزامی و هیژی ئەمنیه‌تی و هیژی میدیا، یانی هه‌موو ئەو هیژانه که له ناوه‌ندیک کۆبوونه‌وه و ئەو ناوه‌نده "زۆرینه‌یه‌کی" نه‌ته‌ویی تییدا دژی و بوته بریارده‌ری گشتی.

فیدرالیزم شتیکی نوۆ نییه، به‌لکوو میژووی فیدرالیزم له میژووی ده‌ولته‌تی ناوه‌ندی کۆنتره: هه‌روهک ده‌زانین ئییه له سه‌رتا دا چوار ئیمپراتوریمان هه‌بوو. دواتر بوون به ده ئیمپراتوری. ئیستا که بوون به پتر له 200 ده‌ولته‌ت. ئەم ئیمپراتوریه‌ش وه‌ک حکومه‌تی ناوه‌ندی ئەم‌پ‌رۆ نه‌بوون، به‌لکوو هه‌ر ناوچه‌یه‌ک بوۆ خوۆی ده‌زگایه‌که‌ی به‌رپۆه‌به‌ری هه‌بوو و خوۆی به‌رپۆه‌ده‌برد و ئیداره‌ ده‌کرد. له ئیرانه‌ش هه‌ر وابوو. بوۆ وینه له ناوچه کوردیه‌کان حکومه‌ت هه‌بوون؛ بوۆ وینه ناوچه و حکومه‌تی موکوریانمان هه‌بوو، ناوچه و حکومه‌تی ئەرده‌لانمان هه‌بوو و هه‌روه‌ها ناوچه‌کانی تر. که‌واته حکومه‌تی فیدرالیزم میژوو و ئەسه‌اله‌تی زۆر زۆر کۆنتره له حکومه‌تی ناوه‌ندی. حکومه‌تی ناوه‌ندی به‌تایبه‌ت دوا‌ی شو‌رشی فه‌رانسه‌ بوو به باو. به شیوه‌ی نوۆ دوو په‌وتی میژوویی سه‌ره‌کی فیدرالیزم دیتراوه:

- بوۆ وینه سو‌یس وا بوو که هه‌ر ناوچه‌یه‌ک بوۆ خوۆی حکومه‌تی خوۆی هه‌بوو. پاشان هاتن به شیوازی نوۆ هه‌موویان تیکه‌ل کردنه‌وه، ئەه‌ویش بوۆ به‌رنگار بوونه‌وه له به‌رامبه‌ر هی‌رش‌ی ده‌ره‌کی. هه‌له‌به‌ت هه‌ر ناوچه‌یه‌ک له نیو خوۆی ئیختیاراتی خوۆی به‌ده‌سته‌وه مایه‌وه، به‌لام هه‌ندیک کاروباری سیاسی و نیزامی به‌ نیسه‌به‌ت ده‌ره‌وه پیکه‌وه سا‌زمان دران و دران به ناوه‌ندیکی هاوبه‌ش. که‌ واته ئەوان له جیایی هاتنه‌ سه‌ر فیدرالیزم. هه‌ر له‌سه‌ر ئەم پ‌ی‌بازه‌ ره‌وتیکی نی‌زیکمان له ئەم‌ریکا هه‌بوو؛ له‌و و‌لاته‌ سه‌ره‌تا ناوچه‌کان داویان کرد که کۆنفیدرالیزم دابه‌رزین، دواتر سیسته‌مه‌که‌یان کرد به فیدرالیزم. ئەمه‌ ره‌وتی‌ک بوو.

- په‌وتی دووه‌م پ‌ی‌چه‌وانه‌ی ئەم ره‌وته‌یه؛ حکومه‌تی وامان هه‌بوو که به‌تایبه‌تی دوا‌ی شو‌رشی فه‌رانسه و له ژیر ناوی "ده‌ولته‌ت - نه‌ته‌وه" زۆر موته‌مه‌رکز بوون، بوۆ وینه بلژیک، ئیسپانیا، کانه‌دا. ئەوانه له‌به‌ر ئەوه‌ی ناوچه‌ی نه‌ته‌ویان هه‌بوو، کیشه‌یان هه‌بوو، له ده‌سه‌لاتیکی ناوه‌ندی گه‌وره‌ بوون به ده‌سه‌لاتیکی ناموته‌مه‌رکیز، به‌قه‌ولی عه‌ربی "لامه‌رکه‌زی" و فیدرال.

- جگه له‌مانه هۆی دیکه‌ش هه‌ن بۆ دامه‌زراندنی فیدرالیزم: بۆ وینه به هۆی ئه‌وه‌ی که ده‌سه‌لاتی فیدرال دیموکراتیک‌تره له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی. هۆی دیکه ئه‌وه‌یه که ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی له هه‌ندئ و لات هه‌ن که به پێی هه‌لومه‌رجی تاییه‌تی و لات‌ه‌که ناتوانن به رێوه بچن، به هۆی ئه‌وه‌ی که و لات‌ه‌که پان و به‌رینه. هۆی تر ئه‌وه بووه که ویستووینه پێش به له‌ت‌له‌ت بوونی و لات له رێگای فیدرالیزمه‌وه بگرن، چونکه خه‌لکی به‌شیک له و لات داوای مافی دیاری کردنی چاره‌نووسیان له رێگای پیکه‌ینه‌نی حکومه‌تی خۆیان کردووه. هۆی تر ئه‌وه بووه که به پێی ئه‌زموونی میژوویی ترسیان له حکومه‌تی ناوه‌ندی زۆر به‌هێز (متراکم و متمرکز) و لات‌ه‌که هه‌بووه، هه‌ر بۆیه‌ش فیدرالیزه‌یان کرد. که‌وایه هۆی جواروجۆر هه‌بوون و هه‌ن بۆ دامه‌زراندنی فیدرالیزم.

که چی نه‌یارانی فیدرالیزم ده‌لێن که "فیدرالیزم یانی شه‌قه شه‌قه کردن". ئه‌وان ده‌لێن که "بۆ فیدرالیزم پێویسته له سه‌ره‌تا لیک جیا بینه‌وه، پاشان پیکه‌وه بنووسینه‌وه." ئه‌مه راست نییه. من پێشتر ئاماژه‌م پیکرد که پێچه‌وانه‌که‌ی راسته. بۆ وینه له ئه‌مریکا و سویس له سه‌ره‌تا نه‌هاتن به‌کتر بکوژن و دواتر ببنه فیدرال، به‌لکوو له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خۆینریژی نه‌بی و به هێز بن، هاتن بوون به فیدرال. ئه‌گه‌ر ئه‌وان ویستیان جیایی بوایه، ئیتر فیدرالیزمیان پیک نه‌ده‌هینا. ئه‌وانه له به‌ر ئه‌وه‌ی که گه‌ره‌کیان بوو لیک نیزیک بینه‌وه، ده‌سه‌لاتی فیدرالیان دامه‌زراند و نه به پێچه‌وانه‌که‌ی. سه‌رنج‌راکیش ئه‌وه‌یه که هه‌ندیک و لاتمان هه‌بووه وه‌ک فه‌رانسه که بۆ ئێران ئولگوو بوون، هه‌روه‌ها بلژیک، بۆ چاره‌سه‌ر کردنی کێشه‌کانیان که پرسی نه‌ته‌وه‌هه‌یه‌ش ده‌گریته‌وه، له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی را بوون به ده‌سه‌لاتی فیدرال (به‌لژیک). به گشتی ئیستا ده‌توانین ب‌لێن 23 هه‌تا 24 و لات له جیهان دا هه‌ن که به شیوه‌ی فیدرالی به رێوه ده‌چن. ئه‌گه‌ر بمه‌وێ به کوورتی باسی بکه‌م، ده‌بی ب‌لیم که دوو فاکتۆری سه‌ره‌کی بۆ دامه‌زراندنی فیدرالیزم هه‌ن که بریتین له دابه‌شکردنی هێزی سیاسی و ئابووری و فه‌ره‌ه‌نگی و ئینتیزامی و میدیا له نیوان ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی و ناوچه‌کان یان هه‌ریمه‌کان، له لایه‌کی تره‌وه به‌شدار کردنی ناوچه‌کان له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی، به واتایه‌ک که ده‌م و ده‌زگای ناوه‌ندی نوینه‌رایه‌تی گشت و لات به هه‌موو پیکه‌اته نه‌ته‌وه‌یه‌کانیه‌وه بکات. هه‌ندیک ده‌وله‌تمان هه‌ن که ته‌نانه‌ت ناویان فیدرال نییه، به‌لام به له‌به‌ر چاو گرته‌نی ته‌عریفی فیدرالی ئه‌وانه‌ش ده‌چنه نیو قالی فیدرالییه‌وه.

ره‌وانیوز: جیاوازی فیدرالیزم له گه‌ل خودم‌وختاری چیه؟ هه‌روه‌ک ده‌زانین، کورد له سه‌ره‌تا دروشمی خودم‌وختاری هه‌لگرت بوو، به‌لام ئیستا زۆر به‌ی لایه‌نه سیاسییه‌کانی کوردستان فیدرالیزم وه‌ک دروشمی

سه‌ره‌کی خۆیان گه‌لآه کردوو. هه‌روه‌ها زۆر که‌شیش له‌و باوه‌ره‌ دان که جیاوزیکی ئه‌وتۆ له‌ نیوان ئه‌م دوو شیواز و و پێبازهدا نیه. رای جه‌نابنان چیه؟

ناسر ئی‌رانپور: راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌یه که له‌ لایه‌که‌وه جیاوازیان هه‌یه، له‌ لایه‌کی تره‌وه جیاوازیان نیه. له‌و جیگایه‌ی که لێک نی‌زیکن ئه‌وه‌یه که - هه‌روه‌ک وتمان - فی‌درالیزم یانی دابه‌ش کردنی هه‌یز و ده‌سه‌لات. له‌ خودموختاریش هه‌مان پێناسه‌مان هه‌یه. خودموختاری هه‌ندیک ئیختیاراتت پێی ده‌دات که هه‌ندیک کاروباری ئیداره‌کردن و به‌رپوه‌بردن و کۆنترۆل کردن بۆ خۆت جی به‌ جی که‌ی، وه‌ک ئه‌وه‌ی که کورد داوای ده‌کرد؛ که خۆی به‌رپارده‌ر بی‌ت له‌ کاروباری ناوخۆیی ناوچه‌ی کوردستان. ئه‌مه هه‌مان فی‌درالیزمیشه. به‌لام خودموختاری تایبه‌ته به‌ ناوچه‌یه‌کی دیاری کراو. ده‌کرێ ده‌سه‌لاتیکی ناوه‌ندیان هه‌بێ و له‌هه‌مان کات خودموختاریشمان هه‌بێ. به‌لام جیاوازییه‌که‌ی ئه‌وه‌یه که فی‌درالیزم یانی چه‌ندین خودموختاری پێکه‌وه، یانی هه‌موو ناوچه‌کانی ئی‌ران خودموختار بن. قازانجی فی‌درالیزم به‌ نیسبه‌ت خودموختاری له‌وه‌ دایه که ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی ئه‌وه‌نده به‌هه‌یز ناتوانی بی‌ت، یانی ئه‌گه‌ر ئی‌مه خودموختاریمان هه‌بایه، لایه‌ک ئی‌مه ده‌بوین، لایه‌ک ده‌وله‌تی ناوه‌ندی، یانی زۆرینه له‌ به‌رانبه‌ر که‌مینه‌یه‌کی به‌چووک‌دا. به‌لام ئه‌گه‌ر هه‌موو ناوچه‌کانی ئی‌ران خودموختار بن، ئه‌وه ئی‌تر فی‌درالیزمه که ته‌یدا ده‌سه‌لاتی ده‌وله‌تی ناوه‌ندی زۆر که‌م ده‌بی‌ته‌وه (ئه‌وه‌ش له‌ به‌رژه‌وه‌ندی کورد و نه‌ته‌وه‌کانی تری ئی‌ران دایه). جیاوازیکی تر ئه‌وه‌یه که ئه‌گه‌ر خودموختاری هه‌بێ، کاروباری خۆت بۆ خۆت جی به‌ جی ده‌که‌ی. بۆ وینه کورد ئه‌گه‌ر له‌ باشتترین حاڵه‌ت دا 15% ریزه‌ی ئی‌ران پێک بی‌نی، به‌م شیوه کورد وه‌ک ده‌وله‌تیکی خودموختار ده‌وریکی کاریگه‌ری له‌ ئیداره‌کردنی ده‌وله‌تی ناوه‌ندی نابێ. به‌لام له‌ ده‌سه‌لاتیکی فی‌درال که ناوچه‌کانی تر فی‌درال ده‌بن، به‌شداری کورد له‌ ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی قورساییه‌کی زۆرتری ده‌بێ. بۆ وینه ئه‌گه‌ر ده‌سه‌لاتیکی ناوه‌ندی کاریک که به‌ نیسبه‌ت کورد پێی خۆش بێ بیکا، له‌ ده‌سه‌لاتیکی فی‌درال به‌ هاسانی بۆی به‌رپوه‌ ناچێ، به‌لام له‌ حکومه‌تی خودموختار ئه‌و ده‌سه‌لاته‌ی زۆرت‌ر ده‌بی‌ت. که‌وایه ده‌توانین بله‌ین که خودموختاری به‌شیکی تایبه‌ته له‌ فی‌درالیزم. له‌وجیگایه‌ی که پرسای ئیداره‌کردنی ناوچه‌که به‌ ده‌ست خه‌لکی ناوچه‌که بی‌ت، له‌ گه‌ل فی‌درالیزم یه‌که. به‌ باوه‌ری من خودموختاری، که کورد کاتی خۆی داوای ده‌کرد، زۆر به‌ جی و ژیرانه بووه. فی‌درالیزم کاتیک ده‌بێ داوای بکری‌ت که لایه‌نه‌کان تر له‌ ئی‌ران، به‌تایبه‌ت نه‌ته‌وه‌کانی ژێرده‌ستی ئی‌رانی له‌ گه‌ل بی‌ت. پێشتر ئه‌و داوایه به‌نیسبه‌ت گه‌لانی تری ئی‌ران له‌ ئارادا نه‌بوو. به‌لام ئی‌ستا که ئه‌وانیش وه‌ک کورد خودموختاریان ده‌وێ، تیکه‌لاویه‌ک له‌و خودموختاریانه ده‌بی‌ته فی‌درالیزم. هه‌لبه‌ت من پێشوتر له‌ وتاریکی کورت‌دا شیم کردۆته‌وه که له‌ روانگه‌ی منه‌وه جیاوازی

خودمختاری له گه‌ل فیډرالیزم له کوئ دایه که له مالپه‌ره‌که‌ی خو‌م دایه و ده‌توانن سه‌یری بکه‌ن.

ره‌وانیوز: له بواری ئیداره‌کردن و دابه‌ش کردنی ده‌سه‌لات به سهر هه‌ریمه‌کان، نه‌رکه‌کانی هه‌ریمی فیډرال (واتا خودمختار) بو ئیداره‌کردن یان په‌یوه‌ندی گرتن له گه‌ل هه‌ریمه‌کانی ناو‌خو یان ولاتانی تر چو‌ن ده‌بی‌ت؟ ئایا ده‌کرئ وه‌ک ده‌وله‌تیک ته‌عریفی بکه‌یه‌ن که ته‌نیا جیوازی له گه‌ل ده‌وله‌ت پایه‌ن‌دبوونه به هه‌ندی‌ک بریاری ده‌وله‌تی ناو‌خو که ئه‌ویش زیاتر سیاسه‌ته‌گشتیه‌کان و په‌یوه‌ندی له گه‌ل دونیای ده‌روه‌یه؟ بو وینه ئیستا کوردستانی باشور له سهر هه‌ندی‌ک ریکه‌وتن‌نامه که کوردستان له گه‌ل دراوسێکانی ده‌یه‌ستی، له گه‌ل ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی کی‌شه‌ی هه‌یه؟

ناسر ئی‌رانپوور: وتمان ده‌وله‌تی فیډرال شتی‌ک نییه جگه له‌وه‌ی که ئی‌مه ئیداره‌کردنی ناوچه‌که به ده‌ست خو‌مان بی‌ت، له هه‌مان کات دا له‌حاکمییه‌تی ده‌وله‌تی ناوه‌ندی‌ش دا به‌شدار بین. به‌لام ده‌سه‌لاتی ئی‌مه چهنده ده‌بی‌ت، سه‌لاحیه‌تی ئی‌مه چهنده ده‌بی‌ت، یان ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی چهنده ده‌بی‌ت، ئه‌وه ده‌بی له سهره‌تا بو خو‌مان له‌سه‌ری ساخ بینه‌وه و دیاری بکه‌ین. ئه‌من گوتم که 23 تا 24 ده‌وله‌ت هه‌ن که به فیډراتیو ناسراون. ئه‌مانه له هه‌مان کات که فیډراتیون، 24 چه‌شنه ده‌وله‌تی جو‌راجو‌ریشن. هه‌مویان یه‌ک چه‌شن نین. بو وینه ئالمان ده‌وله‌تی‌کی فیډراله، به‌لام سویس و ئوتریش و بلژیکی جیرانی ئالمانیش فیډرالن. سهره‌رایئ ئه‌وه، ئه‌مانه زو‌ر جیاوازیان پیکه‌وه هه‌یه. سروشتیه‌که ئه‌و پیناسه‌ی که کردمان بو هه‌مویان ده‌یخوینیته‌وه، به‌لام له هه‌مان کات پیکه‌وه جیاوازی‌شان هه‌یه. بو وینه له ئالمان به‌خشینی مافی شارومه‌ندی (جنسییه، تابعیت) هی ده‌وله‌تی ناوه‌ندییه، که چی له سویس هه‌ر کانتو‌نیک که له وانه‌یه به قه‌د شاریکی چکو‌لانه‌ی ئی‌مه‌ش نه‌بی، دیاری ده‌کا که ئایا ناسنامه‌ی (تابعیت) سویسی بده‌ن به که‌سی‌ک یان نا. شیوازی دیموکراسیه‌که‌یان ئاوایه. له لایه‌کی تره‌وه ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی قه‌د به نیه‌ت ده‌ور و به‌ش (سه‌م) نه‌ته‌وه‌کانی ئه‌وئ که بریتین له ئالمانی، فه‌رانسه‌وی و ئیتالیایی، ناگورئ، به چه‌شنیک که ئه‌و ته‌رکیبه هه‌موو کات له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی دا ره‌چاو ده‌کرئ. ئالمان جیاوازی زو‌رتری هه‌یه. ئه‌م ولاته له ره‌وتی 60 ساله‌ی ئه‌م دوایانه‌دا زیاتر به‌ره‌و ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی رویشتووه. ئه‌وان ئاگایانه ئه‌م کاره‌یان کردوه، له‌به‌ر هه‌ندی‌ک هو‌کار ئه‌و کاره‌یان کردوه. بو وینه له‌به‌ر هو‌کاری ئابووری، هو‌کاری کولتوری.

کی‌شه‌یه‌ک: هه‌ندی‌ک ئه‌یاله‌ت هه‌ن که له بواری ئابووری زو‌ر ده‌وله‌مه‌ندن، هه‌ندی‌کی‌ش هه‌ن که زو‌ر ده‌سته‌نگن. ئه‌م ئه‌یاله‌تانه پیکه‌وه له ده‌وله‌تی ناوه‌ندی سن‌دوقی‌کی هاوبه‌شیان هه‌یه که به پی‌ی دا‌هاتی مالی و ئابووری خو‌یان پارهی تی‌داوین. ئه‌م سن‌دوقه به پی‌ی پاراگرافی‌کی یاسای بنه‌ره‌تی ئالمان دانراوه که ده‌لی

"دولهتی فیڈیرال دهبی تییکۆشی، باری ژیان و کۆمه لایهتی یه کسان له ئالمان پییک بیئی". دیاره ئه و ئه یاله تانهی که پاره وهر ده گرن قازانجیان زۆرتره له و ئه یاله تانهی که پاره ددهن، که ئه وهش ده بیته هۆی سازکردنی کیشهی یاسایی.

به پیی یاسای پیشتتر جگه له وهی که ههر ئه یاله تهی ده سه لاتی خۆی هه بوو، له حکومهتی ناوه ندهش زۆر به هیز بوو و ئه یاله ته کان ته نانهت 60% ده سه لاتی یاسایی یان به دهسته وه بوو. ئه وان هاتن فیڈیرالیزمیان دووباره دارشته وه، ئه ویش به م مانایه که ده سه لاتی ئه یاله ته کان یان له ناوچهی خۆیان زیاد کرد له به رامبهردا له و 60% ده سه لاته ی ئه یاله ته کان که له ده ولته تی ناوه ندهی هه یان بوو، 20% یان که م کرده وه. ئه م برپاره ئالوگۆریکی پییک هیئا که به رای من زۆر باش بوو، چوونکه ترافیک و ئینسیدادی سیاسی و یاسایی که له ئالمان به هۆی جووری فیڈیرالیزمه که ساز ببوو، تا رادهیه کی زۆر لا چوو. له ئالمان دوو حیزبی جه ماوه ری گه وره هه ن که یه کیان "حیزبی سوسیال - دیمۆکراتی ئالمانه" و ئه وی تریان "یه کییه تی دیمۆکرات مه سیحیه کان". پیشتتر زۆر کات وابوو که کاتییک دیمۆکرات مه سیحیه کان له پارلمانی فیڈیرال زۆرینه بوون و حکومه تی ده ولته تی فیڈیرالیان پییک هیئا بوو، سوسیال دیمۆکراته کان زۆرینه یان له زۆربه ی پارلمانی ئه یاله ته کان هه بوو و حکومه تیان له م ئه یاله تانه به دهسته وه بوو. وتمان که به شی هه ره زۆری یاسا سه ره کی و بنه رپه تییه کان پییش په سنده بوونیان دهبی نوینه رایه تی ئه یاله ته کان په سه ندهی بکه ن که چوونکه بیروبوچوونی حیزبی ده سه لاتداری ره قیب تییا ن دا ره چاو ده گیرا، په سه نده یان نه ده کرد و جوړه پاتییک له ئالمان دروست ببوو. هه ر بویشه ش هه ر دووک لا (ئه یاله ته کان و ده ولته تی فیڈیرال) هاتن ئه و بارودۆخه یان گۆرپی. به کوردی و کرمانجی بلیم که هه ر دوو ئاستی فیڈیرال (ده ولته تی ناوه ندهی و ده ولته ته کانی ئه یاله ته کان) وتیان: بابه نه ئه تو زۆر ده ست له کاروباری من وهرده و نه ئه منیش ئه م کاره ی به نیسه بت تو ده که م.

که وایه، حکومه ته کانی فیڈرال له مه ر ئیختیاراتی حکومه تی ناوه ندهی و حکومه ته کانی ئه یاله تی جیاوازیان له گه ل یه ک هه یه، بو وینه له بواری ئابووری و کولتورییه وه. سه یر که ینه ئه ماراتی موته حیده دی عه ره بی؛ له م ولاته ئه ماره ته کان نه ته نیا له باری ئابورییه وه زۆر سه ره به خۆن، به لکو ته نانهت له باری سیاسی و سه ربازیشه وه سه ره به خۆن: بو وینه ئه گه ر دۆبه ی دیت له ئالمان فروکه ده کپی، به ناوی دۆبه ی ده یکرپی. هه ره وه ها ئه بوزه بیش.

ئه و کیشه ی که به نیسه بت عیراق باستان کرد، کیشه ی متمانه یه. له راستی دا ئیمه له گه ل دیمۆکراسیش دا کیشه مان هه یه، له دیمۆکراسی کیشه ی ئه حزاب و گرایشاتی سیاسی و ... هه یه. له راستی دا دهبی ئه مانه هه بن. پروون تر بلیم: دهبی ئه و کیشه نه بو خۆمان بکرین، به و هۆیه ی که ئیمه نامانه وی که سییکمان هه بی

لهسه ره وه، جا رېبهر بېت، شا بېت، بو ئيمه ديارى بكات، چى شه ره، چى خيره. ئيمه ده بى بريارى مافى خو مان بده ين.

به شيكى تر له كيشه عيراق ده گه رپته وه سهر شيوازي ته عريف و پيناسه كردنى فيدراليزمه كه عيراق. هو كار ئه وه يه كه ئه مانه متمانه يان به يه كتره وه نييه، يانى ده ولته تى عيراق پى وا نييه كه كورد ده مينيتته وه. ده ولته تى كوردش پى وايه ده ولته تى عيراق هه موو كات ئاوا لاواز نابى كه كه مل كه جى داواكارى و برياره كانى كورد بېت. كيشه ئه وه يه كه ئه و نيزامه فيدراليه تازه يه وينه كه لى له دونيا دانيه، ههروهك كه ئه وانى تريش وينه يان نييه.

ره وانپوز: كاك ناسر بهو ته عريفه ي جهنبتان، يانى هه ريمه كان ياساى تايهت به خو يان هه يه، له پال ئه مهش ده سه لآتى ناوه ندى تا چند ده توانى ته داخولى برياره كانى هه ريمه كان بكات؟ ئايا ئه مه سنوريكى ديارى كراوى هه يه، يان نه له سهر ته واقعاتى سه ره تايى و يان به پى ئه و ياسايانه ي كه داريزراون، ئه ركه كان دابه ش ده كرين؟

ناسر ئيرانپوور: ده كرى ئيمه سه ره تا هه موو ياساكان ده سته به ندى كه ين. له كوئ ده سه لآتى ناوه ندى ده توانى ته داخول بكات له كوئ نه توانيت ديارى بكه ين. ئه مه په يو ه ندى به ئه وه هه يه كه ئيمه كام شيوازي فيدرالى هه لده بزييرين. شيوازي ده سه لآتمان هه يه پيان ده لىن نازوميتريش، نه وعى تريان هه يه پى ده لىن زوميتريش، و اتا متقارن و نامتقارن، متعادل و نامتعادل، متوازن و نامتوازن، هاوسه نك و ناهاوسه نك.

دو چه شنه فيديراليزمى سه ره كى له ئاست راده ي ده سه لآتى هه ريمه كان		
فيديراليزمى ناهاوسه نك	فيديراليزمى هاوسه نك	
به رامبه ر نييه، و اتا هه موو هه ريمه كان و ئه ياله ته كان ماف و ئه رك و ده سه لآتى وه ك يه كيان نييه. ئه م شيوه فيديراليزمه له شوينيك باشه كه هه ريمه كان له بوارى فه ره نكي و ئيتيكي وه ك يه ك نين (كانه دا، ئيسپانيا، ...).	به رامبه ره، و اتا هه موو هه ريمه كان و ئه ياله ته كان ماف و ئه رك و ده سه لآتى وه ك يه كيان هه يه. ئه م شيوه فيديراليزمه له شوينيك باشه كه هه ريمه كان له بوارى فه ره نكي و ئيتيكي وه ك يه كن (ئالمان).	را ده و نيسه به تى ده سه لآتى هه ريمه كان له گه ل يه كتر

له چه شنيك كه فيدراليزم ناوچه كان ده سه لآتيان به راده ي يه ك نييه. بو وينه ده سه لآتى كو بيكى كانه دا و باسك و كاتالونى ئيسپانيا له گه ل ناوچه كانى تر يه ك

نین. ئەم ھەریمانەى ناویان بردرا دەسەلاتیان زۆرتەرە. پارێزگای کۆبیک لە کانەدا نیمچە دەولەتیکە، پارێزگاکەى تەنیشت وی دەسەلاتیکى زۆر ساکاریان ھەبە. لە ئیسپانیا لە ناوچە باسکەکان حکومەتى کۆماریمان ھەبە، لە حالیکیدا دەسەلاتى ئیسپانیا پاشایەتیبە. ئەیالەتەکانى تر بە قەد باسکەکان دەسەلاتیان نیبە. کەوايە رادەى تەداخولى دەسەلاتى ناوەندى لە ھەریمانەکان و ھەریمانەکان لەگەڵ یەکتەر لە ھەموو ولاتیکى فیدیرال دا وەک یەک نیبە. نيزامى فیدیرالى ئالمان نيزامیکى مۆتقارن، متوازن و متعادله، یانى ھەموو ئەیالەتەکان بە گەرە و چکۆلەو یەک ئەندازە دەسەلاتیان ھەبە. ئەیالەتى وامان ھەبە کە بریتىبە لە یەک شار وەک بێرلین، بریمن، ھامبورگ. ئەمانە ھەمویان یەک شارن و یەک ئەیالەتیشن. ئەیالەتى واشمان ھەن کە 18 میلیۆن نفوسى ھەبە. ئەو دەسەلاتەى بێرلین وەک شاریک ھەبەتى ھەمان رادەبە کە ئەیالەتى نۆردراين ویستفالىن بە ریزەى 18 میلیۆن دانیشتوو ھەبەتى.

ئەگەر لەو باسەدا ئاورپیک لە ئێران بەدینەو، بۆمان دەردەکەوئ کە ناوچەکان لە بواری فەرھەنگى و ئیتنیکى و نەتەوہیبى و تەنانەت ئایینیشەو یەک نین. رەنگە ناوچەگەلیک لە ئێران ھەبن کە بۆیان زۆر گرینگ نەبئ کە ئەم یان ئەو یاسایە لە پارلمانى ھەریمانی ئەوان دارشترئ و دەنگى پئ بدرئ یان لە پارلمانى فیدیرال، ئەویش بەم ھۆبە کە زۆرینەن و حکومەتى ناوەندى بە ھى خویان بزائن، بەلام لە کوردستان خەلک پئى خۆش بئ بریادەر لە زۆر بارەوہ بو خوی بئ. لیڤرەدایە کە فیدیرالیسم رینگا چارە دەداتە دەست. یان رەنگە کورد بو خوی پئى خۆش بئ لە ولاتى تر نوینەرایەتى ھەبئ، چونکە خوی بە نەتەوہ دادەنئ، بەلام رەنگە گیلان و مازەندەران ئەویان نەوئ. تەنانەت لەوانەبە کورد لە ئێران گەرەکی بئ لە ھەریمانى خوی حکومەتیکى کۆمارى دامەزربئ، بەلام لە باقى ئێران پاشایەتى بئ. یان باسیکی سەرەکی تر: رەنگە زۆر ناوچە ھەز بەکە سنوورەکانى خوی وەک ئیستا بەئیتەوہ، بەلام کورد ئەوہى بە دژى بەرژەوہندى خوی دانئ و مافى ئەوہى بوئ کە بیگورئ. فیدیرالیزمى ناھوسەنگ رینگایەکی تاقیکراوہ بو ولامدانەوہ بە ئەم بارودۆخەبە. نەیارانى فیدیرالیزم دەلئ کە "لەوانەبە بەشەکانى تر تەنانەت فیدیرالیزمیانیش نەوئ"، بەو مانایەى کە ئەم مافانەى کە کورد دوايان دەکا نەیان ھەوئ. فیدیرالیزمى ئاسومیتريش (asymmetric) ولامیکە بەم پرسىارە (بروانە فیدیرالیزم لە کانەدا و ئیسپانیا).

دەستەبەندیکى ترمان ھەن کە پئیان دەلئ فیدیرالیزمى کۆئوپراتیڤ کە پیکەوہ کارکردنە، یان فیدیرالیزمى دوئالە، کە جیالیک کارکردنە. بو وینە فیدیرالیزمیک کە لە ئامریکایە، دوئالە؛ لیڤرەدا دەسەلاتى ناوەندى و دەسەلاتى ھەریمانى ھاوشانى

یهک ئیداره‌یان هه‌یه، که هه‌ر ئیداره و کاری خۆی ده‌کات و هه‌یچ‌کام له کاری ئه‌وی دیکه ته‌داخول ناکات.

بو فیدیرالیزمی کوئۆپیراتیو ده‌توانین ئالمان وه‌ک وینه به‌یینه‌وه که ته‌یدا حکومه‌تی ناوه‌ندی له هه‌موو ئه‌یاله‌ته‌کان ده‌وریان هه‌یه، له پال ئه‌مه‌ش ئه‌یاله‌ته‌کانیش له ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی ده‌وریان زۆر به‌رچاوه. بو وینه له میدیاکانی ئه‌مریکا زیاتر باس له چالاک‌ی ده‌وله‌تی ناوه‌ندی ده‌کری، له حالیک دا له ئالمان چالاکانی حکومه‌ته‌کانی ئه‌یاله‌ته‌کان زۆر ناویان هه‌یه و باسیان ده‌کری. رۆلی ده‌سه‌لاتی ئه‌یاله‌تی له په‌سه‌ند کردنی یاسا هه‌موو کات ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی ناچار ده‌کات به‌ رزایه‌تی ئه‌یاله‌ته‌کان یاسا و به‌رنامه‌ی خۆی دا‌برێژی. له ئه‌مریکا مه‌جلیسی سێنا که نوینه‌ری هه‌ریمه‌کانه، خه‌لک هه‌لی ده‌بژێرن، به‌لام له ئالمان ده‌وله‌ته‌کانی ئه‌یاله‌تی هه‌لیده‌بژێرن، ئه‌ویش له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که نوینه‌ری ده‌وله‌تی ئه‌یاله‌تی هه‌یه‌کانیشه. که‌وا‌یه ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی به‌ پێی ئه‌و سیستیمه‌ی که هه‌ل ده‌بژێردری، ده‌توانی که‌م یا زۆر بی.

به‌ کورتی ئیمه‌ی کورد له ئێران ده‌بی لیکۆلینه‌وه و کاری ورد و پسپۆریمان له‌سه‌ر ئه‌م پرسیاره هه‌بی که ئایا به‌ له‌به‌رچاوگرته‌ی ماف و به‌رژه‌وه‌ندی نه‌ته‌وا‌یه‌تی و ئاستی ئابووری کوردستان ده‌مانه‌ه‌وئ ئاستی بریاری سه‌ربه‌خۆمان له کوردستان زۆرتر بی یا ئاستی شوینه‌وار دانان له حکومه‌تی ناوه‌ندی. هه‌ر دووکیان به‌شی‌وه‌ی موته‌لق نا‌کردری. یانی ناتوانین بلێین هه‌م به‌شداری به‌رچاومان له حکومه‌تی ناوه‌ندی ده‌وی، هه‌میش ئه‌و حکومه‌ته‌ که خۆمان ته‌یدا به‌شدار ده‌بین نابی ده‌سه‌لاتی له کوردستان هه‌بی. ده‌بی نیه‌به‌تیک مابه‌ینی ئه‌م دووانه بو‌خۆمان بدۆزینه‌وه.

دو چه‌شنه فیدیرالیزمی سه‌ره‌کی له بواری ئاستی ده‌سه‌لاتی ناوه‌ند و هه‌ریم		
فیدیرالیزمی دۆنال	فیدیرالیزمی کوئۆپیراتیو	
به‌شیکی که‌می یاساکان له پارلمانی ناوه‌ندی په‌سه‌ند ده‌کری و به‌م چه‌شنه حکومه‌تی ناوه‌ندی له ئه‌یاله‌ته‌کان زۆر لاواز ده‌بی و ئه‌یاله‌ته‌کان مافی سه‌ربه‌خۆیی یاسایی و سیاسی‌یان زۆرتر ده‌بی،	به‌شی زۆری یاساکان له پارلمانی ناوه‌ندی په‌سه‌ند ده‌کری و به‌م چه‌شنه حکومه‌تی ناوه‌ندی له ئه‌یاله‌ته‌کان زۆر به‌هێز ده‌بی،	ئاستی ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی (فیدرال)
له به‌رامبه‌ر ئه‌یاله‌ته‌کانیش له ناوه‌ند زۆر لاواز ده‌بن و ده‌وری که‌میان له	له به‌رامبه‌ردا ئه‌یاله‌ته‌کان له ناوه‌ند زۆر به‌هێز ده‌بن،	ئاستی ده‌سه‌لاتی هه‌ریمی

<p>دارپشتن و پهسەند کردنی یاساکانی ناوهندی، واتا فیدرال، دەبی وهک کانه‌دا، ئەمریکا...</p>	<p>بەشداری لە دارپشتن و پهسەندکردنی یاساکان دەکەن و بە چەشنیک مافی ویتۆیان دەبی وهک ئالمان، هەله‌بەت بەم ریفۆرمە ی ئاخری ئالمان لە کۆئۆپیراتیو بو لای دۆئال رۆشتوو، بەلام سەرەرای وهش هەر کۆئۆپیراتیو ماوتەوه.</p>
---	---

ره‌وانبوز: رۆلی حیزب و ریکخراو له دەسه‌لاتیکه فیدرال چۆن دەبینن؟ وینە ئالمان دەهینمەوه که حیزبه‌کان بپارده‌ری سەرەکین له ئیداره‌کردنی ئەم سیستمه فیدراتیوه. فرە حیزبی وهک ترسیک له لایەن ناوه‌ندگه‌راکانه‌وه باسی لێ ده‌کری. حیزب تا چەند دەتوانی له ده‌وله‌تیکه فیدرال کاریگه‌ری هەبی؟

ناسر ئیرانپوور: رۆلی حیزب له ولاتی فیدرال زۆر زۆر گرینگه. رۆلی حیزب په‌یوه‌سته به دوو فاکتۆر: یه‌که‌م یاسای حیزب، دووه‌م سیستمی هەلبژاردن. له نیزامیکه فیدرال دا حیزبیکه هه‌ریمی ده‌توانی پیک بی‌ت، به‌لام له سیستمی ناوه‌ندگه‌رادا حیزبی هه‌ریمی ناتوانی پیک بی‌ت. ئەمەش یه‌کیکه له وه‌کارانه‌ی که پان ئیرانیسته‌کان دژی فیدیرالیزم. ئەوان ده‌لین که حیزبی ناوچه‌یی له ده‌سه‌لاتیکه فیدرال ده‌بیته هۆی پارچه پارچه بوونی حیزبه ناوه‌ندییه‌کان. ئەمه راسته، به‌لام هۆی سەرەکی ئەم دۆخه ئەوه‌یه که حیزبه "سەرانه‌رییه‌کان" له چه‌په‌وه بو راست ناوه‌ندگه‌را بوون. چه‌په‌کان به‌هۆی ئایدۆلۆژیای "سەرەکی بوونی به‌رژه‌وه‌ندی کریکاری" و "جوولانه‌وه‌ی سەرانه‌ری" و راستیش به هۆی پاراستنی "ته‌وه‌ی ئیران" و "ته‌واوه‌تی خاکی ولات". ئەم شته‌ی ئەمانه له‌به‌ر چاویان نه‌گرتوو، مافی گهلانی به‌شخوراوی ئیرانه. ئەمەشه که به‌ره‌به‌ره له‌م هه‌ریمانه حیزبی به‌قه‌ولی پان‌ئیرانیسته‌کان "هه‌ریمی" و به‌قه‌ولی من نه‌ته‌وه‌یی پیک هاتوو و پیک دی. دیمۆکراسی بی حیزب مانای نییه. فیدیرالیزمیش یانی دیمۆکراسی هه‌ریمه‌کان. هەر هه‌ریمه‌ش به‌رژه‌وه‌ندی و پرس و کیشه و گرفتێ خۆی هه‌یه. هه‌یچ حیزبیک ناتوانی گشت ئەم به‌رژه‌وه‌ندیانه له خۆی دا کو بکاته‌وه. هه‌ربۆیه‌ش پیک هاتنی حیزبی هه‌ریمی و نه‌ته‌وه‌یی پێویستییه‌کی ولاتی ئیرانه. جگه له‌مانه پیک هاتنی ئەم حیزبانه پیش به‌به‌هیز بوونی زۆری ناوه‌ند و کۆبوونه‌وه‌ی له راده‌به‌ده‌ری ده‌سه‌لات له وئ ده‌گری. به‌نیسه‌ت کوردیشه‌وه بلیم که کهس له ئیران دا حیزب و ریکخراوه‌ی خۆی نه‌بی، کورد ده‌بی هه‌بی، ئەگه‌ر نه‌یه‌وه‌ی که بتویته‌وه و مافه نه‌ته‌وایه‌تییه‌کانی بچیته ژیر بی. ئیمه پێویستمان به حیزب له هه‌موو ته‌یفه‌کانی سیاسی وهک سوسیال دیمۆکرات، سۆسیالیست، کۆمونیست، لیبرالیست، ... هه‌یه.

پېوښتمان به جوولانهوهی کریکاری کورد، بزووتنهوهی ژنانی کورد، بزووتنهوهی دانیشجوویی کورد، ... ههیه. ئیمه تهنیا له ریگی ریڅخستنه که دهتوانین پهوتی بهنهتهوهبوونی خویمان پیش بڅهین و له ژیر چهوسانهوه و کولونیالیزم پرگارمان بی. ئەمه جیا لهم پرسیارهیه که دهمان ههوی جیابینهوه یان نا. بهم مانایه تهنانت و بهتایبهتی له فیدیرالیزمیش دا پېوښتمان به حیزبی نهتهوهی خویمان ههیه. تهنیا به ریڅخستنه که دهتوانین له نیزامی فیدیرال دا له ههریمی خویمان له حکومهتی ناوهندی له دهسهلاتی سیاسی دا بهشدار بین. بو وینه دوور نییه که له سیستهمی داهاتووی ئیران که دلنیام فیدیرال دهبی، دوو حیزبی سهرهکی کورد وهک حیزبی دیموکراتی کوردستان و کومهله له ئیئتیلاف له گهل حیزبیکی دیکه ئیرانی وهک فیداییهکان حکومهتی ناوهندی (فیدیرال) ئیران پیک بینن، ههروهک ئەم کاره دهیان جار له ولاتی ئالمان بووه و ئیستاش ههیه.

رهوانبوز: ولاتی زور ههه که لهم شیوه دهسهلانداریه کهلکیان وهگرتهوه و له ههه مان کات دا خاوهن نازادی و دیموکراسیشن. له بواری نابوری و کومهلایهتیشهوه زوریش پیشکوتوون. به رای ئیوه ئەو فیدرالیزمی که ئیستا دروشمی زوربهی حیزبه سیاسییهکانی کوردستانی روژهلانه، دهبی چون بیت؟ ئایا ئەو سیستهه بو ههه مو ئیران دهیخوینتهوه یان پیتان وایه دهبی به پی ههلهومهرجی ناوچهی یان زمان و نهتهوه و یاخود ئیداری و له سهر بنههلی دابهشکردنی باریزگان (واتا ئوستانهکان) بیت؟

ناسر ئیرانپوور: پېشتر وتمان که چند چهشنه سهرهکی فیدیرالیزم ههه. دهزانین که ولاتی فیدیراتیو جگه له چند خالی هاوبهش له وردهکارییهکان دا جیاوازیان ههیه. ئەوهش دهگهپرتهوه سهر میژووی جیاواز، تهریب و تیکهلاوی ئیئتینیکی جیاواز، پیکهاتهی نابووری جیاواز و گهلیک فاکتوری تر. پرسیاریکی سهرهکی که له مهر باسی فیدیرالیسم دا له سالانی پیش مشتومری لهسهر کراوه و بوچوونی جیاواز له سهری دهبردراوه، ئەوه بووه که فیدیرالیسمهکه "قهومی - نهتهوهی" دهبی یان ئیداری و له سهر ئەساسی سنورهکانی ئوستان و پاریزگانانی ئیستای ئیران. گهلیک هیز و کهسایهتی "سهرانسهری" دهلین دهبی ئیداری بی و حیزبه کوردیهکان و ئەم هیزانیه که له "کونگری ئیرانی فیدیرال" ئەندامن، دهلین 'نهتهوهی بی. ولامی من ئەوهیه هیچیان و ههردووکیان. بهو مانایه که تیکهلاویکمان دهبی لهم دووانه که بهتهواوی هیچیان نابی. رای من وایه که لهسهرهتا باشتره ئال و گوپی زور له سنورهکان دا پیک نههینن، ئەم کاره تهنیا لهم جیگیانه بکهین که کیشهسازن وهک "نازهربایجانی روژئاوا". ئەم گوپرانانهش تهنیا دهبی له سهر ئەساسی رای خهک بی. ئەگه خهکی قهزوبین و ئەردهبیل و ئاستارا و ... گههکیان بی ههه کام له ئوستانی خویمان بمیننهوه، با بمیننهوه. ئەگه خهکی کورد بیههوی لانی کهم له سهرهتا له سی ئوستانی کوردستان،

کرماشان و ئیلامدا بزین، با وا بی. ئەگەریش حەز بکا ببیتە یەک ئەیالەت با بی. گرینگ ئەوەیە کە هیچ شتیک بەسەر ئەم خەلکەدا دا نەسەپین. لەبیرمان نەچی کە فیدیرالیزم دەتوانرێ بە پێی ویست و داوخوازی خەلک بگۆردرێ. پەنگە ئەزموونی بەلژیک بۆ زۆر کیشەئیمە چارەساز بی کە دابەشکردنیک بە پێی زمان هەیه و ئەوی تریان بە پێی ئیداری. بەگشتی بۆ کورد من پیم باشە کە لە هەنگاوی هەوێلدا ناوچەکانی کوردی ئازەربایجانی رۆژئاوا "ببن بە ئۆستانی موکریان". مەبەستیشم لە ناوچەکان تەنیا شارەکانی مەهاباد و سەردەشت و شنۆ و بۆکان و خانئ نییە کە لەم سالانەئێ ئاخ زۆر باسی کراوە، بەلکوو گشت ناوچە کوردییەکانە، لە ماکوێهوە تا میانداو و نەغەدە. هەر شوینیک کە کورد تەیدا زۆرینەییە لای من کوردستانە. لەهەنگاوی دووھەمدا چوار پارێزگای موکریان، کوردستان (کە باشتر ناوی بگۆردرێ و ببیتە ئەردەلان) و کرماشان و ئیلام لە بواری ئیداریدا وەک ئۆستان بմیننەو، بەلام لە هەمان کاتدا پیکەووە لە بواری فەرھەنگی و سیاسی ئەیالەتی کوردستان پیک بینن. کە وایە لە روانگەئێ منەووە ئاستۆ و مەبەست و ئیستراتیژییمان دەبی لە درێژخایەن پیکھینانی ئەیالەتی کوردستان بیت. لیڕەدایە کە لە ویستی هیژە سیاسیەکانی کورد نزیک دەبینەو. بەلام رەنگە واش بی و حەتمەنیش وایە کە بەشیک لە ئیران ئەم کیشەییە کە ئیمە هەمانە بە نەسبەت سنووری ئۆستانەکانەووە نەیان بی. بۆیە دەلیم کە دروشمی ئیمە نە پیکھینانی فیدیرالیزمی نەتەوویی، بەلکوو فیدیرالیزم بی: ئەویش بی پیشکو و پاشکو.

ئەم فیدیرالیزمەئێ من مەبەستمە دەبی لە سەر چوار بنەمای

- 1) مافی دیاری کردنی چارەنووسی گەلانی ئیران و مافی بریاردانیان لە ناوچەئێ خۆیان،
- 2) بەشداری کردنیان لە حکومەتی ناوەندی نە تەنیا وەک شارومەند، بەلکوو هەر وەرتر وەک گەل و ناوچە لە سەر ئەساسی دیموکراسی ریکەوتن (توافقی)،
- 3) مافی شارومەندی بەرامبەر لە گشت ئیران،
- 4) مکانیزم و یاسای پاراستنی مافی کەمایەتیە نەتەواییەتیەکان

بی.

رەوانیوز: ئازادی و دیموکراسی خواستی زۆر بەئێ لایەنە جیاوازه کانه (بە تاییەت لە ناو ئۆپوزیسیونی دەرەوێ ولات). لە پال ئەمەش دا ئیمە شیوازگەلێکی زۆرمان لە دیموکراسی هەن. تەنانەت رژیمی ناخوندیش خۆی بە دەسەلاتیکی دیموکرات دەزانئێ و هەلژاردن کە پێوانەئێ سەرەکی دەسەلاتیکی دیموکراتیکە، وەک بەلگە دەھیننەو. تاییەتمەندی فیدیرالیزم چییە کە کورد لە ناو سیستەمەکانی سیاسی دیموکراتیک بۆ خۆئێ هەلژاردووە؟

ناسر ئیرانپوور: سروشتییه ئەم دیمۆکراسییەى که کورد ئیستا داواى دەکا، جیاوازی زۆره له گەل دیمۆکراسی لایه‌نه‌کانی به‌رامبەر که پاوانخوازی و ناسیۆنالیسم و شووینیسمی خۆیان له ژیر "دیمۆکراسی" دا ده‌شارنه‌وه. دیمۆکراسی ئەوان له باشترین حاله‌ت‌دا دیمۆکراسی زۆرینه‌یه و ناتوانی باشت‌تر له‌وهی بێ که ئەوروکه له تورکیه هه‌مانه. دیمۆکراسی له ولاتی فرهنه‌ته‌وه و فره‌قه‌ومی و ته‌نانه‌ت فره ئایینی جیاوازه له گەل دیمۆکراسی له ولاتی که هه‌موو یه‌ک نه‌ته‌وه‌ن. نموونه‌یه‌ک: ولاتی که 60 له‌سه‌دی دانیشتوانی موسولمان بن و 40 مەسیحی، چ پوژیک وه‌ک پوژی پشوودانی هه‌توو دیاری ده‌کا: هه‌ینی یا یه‌کشه‌مه‌مه؟ ئایا ئەگەر به‌ زۆرینه‌ی ده‌نگ جومعه هه‌لبژیرن، 40 له‌سه‌ده‌که‌ی تر زولم و ناحه‌قی لێناکری؟ زور سه‌یر ده‌بی که یه‌کشه‌مه‌مه موسولمان بنیینه‌ مزگه‌وت و جومعه مەسیحی بو کلیسا! هه‌ر ئیستا ئەم گرفته‌مان له ئیران هه‌یه: چونکه زۆرینه‌ی ئیران شیعه‌ن، گشت پوژه‌کانی ته‌عتیلی به‌ پپی ئاینی شیعه‌ دانراون. زور پوژی جیژنی سوننیان هه‌ن که سوننی ده‌بی بجیته‌وه سه‌رکار و پوژی جیژن و عه‌زای شیعه‌ن ده‌بی له مائی بێ. به‌ پپی پریسیپی زۆرینه‌ ده‌توانین بلین که زۆربه‌ی دانیشتوانی ئیران زمانیان فارسییه، هه‌ر بویه‌ زمانی "فه‌رمی" ئیران ده‌بی ببیته‌ فارسی! فی‌دی‌رالیزم ئەم کیشانه‌ چاره‌سه‌ر ده‌کا. به‌م واتایه‌ که هه‌ر ناوچه‌یه‌ک بو‌ خوی دیاری ده‌کا، چ پوژیک بو‌ چ مه‌به‌ستیک و بونه‌یه‌ک ده‌کاته پوژی پشوودان و ته‌عتیلی. ته‌نانه‌ت سیسته‌میکی وه‌ک فه‌رانسه‌ له ئیران - زوریش دیمۆکرات بێ - کیشه‌ی زور دروست ده‌کا. سیسته‌می کۆماریی که له سه‌ر بنه‌مای دیمۆکراسی زۆرینه‌یه، له ولاتیکی وه‌ک ئیران جگه‌ له دیکتاتوری چی لێ هه‌لناکه‌وئ. ئەم سیسته‌مه‌ی که ئیمه‌ ده‌بی خوازیاری بین، ده‌بی پارلمانتاری بێ، سه‌روک کۆمار ته‌نیا ده‌بی ده‌وری هیمایی و سه‌مبۆلیکی هه‌بی. دیمۆکراسی زۆرینه‌ ته‌مه‌رکوزی هیزی سیاسی و ئابوری دینی، که له ولاتیکی وه‌ک ئیران کاره‌ساتی به‌دواوه هه‌بووه.

به‌ باوه‌ری من کورد ده‌بی کاری زورتر له سه‌ر چه‌مکی دیمۆکراسی بکا و پوونی بکاته‌وه که مه‌به‌ستی له دیمۆکراسی چیه‌. ئایا ئەگەر سه‌به‌ی له ئیران ریفرا‌ندۆمیک بکردری که زۆرینه‌ی خه‌لکی ئیران ته‌یدا بریار بدن که به‌ جیگای فی‌دی‌رالیزم حکومه‌تیکی زور به‌هیزی ناوه‌ندیان ده‌وئ، کورد ده‌بی له‌م ئامانجه‌ی که 65 سا‌له‌ خه‌باتی بو‌ ده‌کا، پاشه‌کشه‌ بکا؟! نه‌خیر. ئەگەر شتیکی وا ببیته‌ پیشی، کورد زور به‌ پوونی ده‌بی دروشمی جیا‌بوونه‌وه و هه‌لگرتنی ئالای پیکه‌ینانی حکومه‌تی نه‌ته‌وه‌یی خوی بدا. چونکه ئەو شیوه‌ دیمۆکراسییه‌ خوی له‌خوی دا له ژیر پینانی مافی کوردی به‌دواوه ده‌بی. هه‌ر بویه‌ش ده‌بی زور به‌پوونی بوتری که دیمۆکراسی له ولاتی فرهنه‌ته‌وه - فره‌قه‌ومی - فره‌زمانی زور جیاوازه له گەل دیمۆکراسی له ولاتیکی بو‌ وینه‌ ته‌ک قه‌ومی. ئیمه‌ ده‌بی بو‌ ئەم شیوه‌ دیمۆکراسییه‌

خهبات بکهین که له سووس و بهلژیک دامهزراوه. بنهما سهرهکییهکانی دیمۆکراسییهک که ئییه گههکمانه دایمهزریینین بریتین له مافی بریاردان له سهه چارهنووسی سیاسی خۆمان و بهشداری له حکومت وهک کۆلیکتیوو.

باسی ههلبژاردن وهک پپوهری دیمۆکراسی و رژیمی ئیرانتان کردوووه. دیاره که ههلبژاردن له ئیران دا هیچ کات و ساتیک ههلبژاردنی راستهقیینه نهبووه. حکومهتی ئیران باوهپری به ههلبژاردن نهبووه و نییه و ناتوانی بیبی. ئهم حکومهته مهشرووعییهتی خوی نه له خهک، بهلکوو له خودا و مهلاکان وهردهگری. دووههم شهرت و مهرجی دیمۆکراسی یهک جار زۆرن که ههلبژاردنی ئازاد تهنیا یهکیک لهوانه. گرینگترینی ئهم مهرجانه ئازادی دهبرپینی بیروبوچوونی سیاسی و فهلسهفی، ... یه که نییه، ئازادی میدیاکانه که نییه، ئازادی ریکخراوه سیاسییهکانه که نییه، بهرامبهری مافی شارومهندییه که نییه، یهکسانی ژن و پیاوه که نییه، یهکسانی پیکهاته نهتهوهپییهکان، زمانهکان، ئایینهکانه که نییه، بوونی زۆرینه به کهمینه و کهمینه به زۆرینهیه که نییه، جیایی دین و ئایین و باوهپری فهلسهفی له دهولهته که نییه. که وایه نهتهنیا ههلبژاردن له حکومهتی ئیسلام له ئیران مانای نییه، بهلکوو ههروهک دیتمان باوهپری بهم شتهی که بو خوی ناوی ناوه ههلبژاردنیش نییه.

له کۆتایی دا جهخت بکهمه سهه ئهوه که دیمۆکراسی شتیک نییه جگه له مکانیزمیک که بوونی کهمینه به زۆرینه و زۆرینه به کهمینه مومکین بکا. له ولاتیک که چند نهتهوهپییه و نهتهوهیهک زۆرتره له وانی تر، له دیمۆکراسی زۆرینه دا ههمیشه زۆرینه دهمینیتهوه و ئهوهش که کهمینهیه ههمیشه کهمینه. ههه بۆیهش دهبی چهشنیک له دیمۆکراسی دابمهزری که پیش ئهم کهمایهسییه بگری. تهنیا دیمۆکراسی تهوافوقی و فیدیراتیوو دهتوانی ئهم کارهی بکا.

رهوانبوز: زۆرهبی بهرههستکاری ئهم شیوازه له ئیران بهتایبهت پان ئیرانیستهکان و کومونستهکان و ههروهها سهلتهنهتهلهبهکان لهو براوهیه دان که فیدیرالیزم دهبیته هوی پارچه پارچه بوونی ئیران. وهک وینهش کۆزۆقۆ و ههریمی کوردستان دههیننهوه. رای ئیوه چییه؟

ناسر ئیرانپوور: ئهوانه راست ناکهن. له بهر ئهوهی میژوو سهلماندوویه که هیچ کات فیدرالیزم نهبوته هوی پارچه پارچه بوونی ولاتیک. پیچهوانهکهی که پیشووتریش باسم کرد، ههبووه. جگه له مه ههریمی کوردستان جیانهبوتهوه. ئهو هۆکارهش که بوته هوی پارچه پارچه بوونی یوگۆسلاوی - که له کرواسی دهستی پی کرد و لهم دویانهش دا کۆسوووشی گرتهوه - به پیی سیاسهتی شووینیستی حکومهتی ناوهندی پرووی دا، یانی دهولهتی "سۆسیالیستی" که له یوگۆسلاوی له سهه کار بوو، دهسهلاتی خودموختاری چند ناوچهی یوگۆسلاوی لا برد و وتی "بو خۆمان ههموو

کاره‌کانیان ده‌که‌ین. لابرډنی ده‌سه‌لاتی فیډرال بوو به یه‌کیک له هوی‌ه‌کانی جیابوونه‌وه، نه‌ک فیډرالیزم.

به‌لام نه‌گه‌ر نه‌ته‌وه‌یک بیه‌ه‌وی جودا بیته‌وه، بو وینه‌ کورد له ئیران، ئیتر نه‌ فیډرالیزم پیچی ده‌گری، نه‌ ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی. که‌وایه‌ فیډرالیزم هوکار و بیانوی نییه، به‌لکوو ویست و خواسته‌ بو چاره‌سه‌رکردنی کیسه‌کان له چوارچیوهی ولاتی‌کدا. نه‌ فیډرالیزم، به‌لکوو نه‌م هه‌ل‌ومه‌رجه‌ی که‌ ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی دای ده‌سه‌پیچی، ده‌بنه‌ هوی جوودابوونه‌وه.

پیچ‌خوشه‌ به‌ روونی بو هه‌موو لایه‌نه‌کانی باس بکه‌ین که‌ مافی دیاری کردن بو‌ خو‌مان وه‌ک نه‌ته‌وه‌یه‌ک قائلین. نه‌وه‌نده‌ی نه‌م مافه‌ بو‌ ئیمه‌ گرینگه‌، مانه‌وه‌ له‌ ئیران بو‌مان گرینگ نییه. ئیمه‌ ده‌لین چه‌وسانه‌وه‌ و کولونیا‌لیزم ده‌بی له‌ ولاته‌که‌مان نه‌میچی و نه‌وه‌ش ته‌نیا به‌ فیډرالیزمه‌ که‌ وه‌ده‌ست دی. نه‌گه‌ر فیډرالیزم نه‌ بی، منی کورد جودا ده‌بمه‌وه، نه‌گه‌ر مافه‌کانی من له‌ ئیرانی داهاتوو دا ده‌سته‌به‌ر نه‌کری، نه‌گه‌ر خاوه‌ن مافی نه‌ته‌ویی و مافی شارومه‌ندی سیاسی و ئابووری خو‌م نه‌بم، هه‌ر له‌ ئیستاوه‌ ئیمزا ده‌که‌م که‌ جوودا ده‌بمه‌وه. به‌لی، نه‌گه‌ر به‌و مافانه‌ی که‌ باس‌م کرد، نه‌گه‌م، به‌لگه‌و دیکومینت ده‌ده‌م که‌ جوودا ده‌بمه‌وه. ده‌بی نه‌وه‌ په‌یامی روونی کورد بیته‌ بو‌ لایه‌نی به‌رامبه‌ر. نه‌مه‌ ده‌بیته‌ هوی نه‌وه‌ی که‌ هیچ بیانوییه‌ک بو‌ لایه‌نی به‌رامبه‌ر نه‌میچی. ده‌بی کورد به‌م کولتور و سه‌راحه‌ته‌ و شه‌فافیته‌ته‌ و سه‌ربه‌رزیه‌ په‌روه‌ده‌ بکردری. ده‌بی جیابوونه‌وه‌ به‌ گوناح نه‌زانی و بلین که‌ پیکه‌ته‌ی سیاسی ئیران له‌ بنه‌رته‌دا نه‌گوردری و من له‌ دارشتنی‌دا به‌شدار نه‌بم، به‌ره‌ و سه‌ربه‌خویی ده‌روم.

کورد ده‌لی ده‌مه‌وی ئاگیانه‌ له‌ چوارچیوهی سنووری ئیران سیستمیکی فیډرالی دیموکرات پیک بینم. نه‌و کات کورد هوکاری جوودابوونه‌وه‌ی نامینی. نه‌گه‌ر کورد له‌ چوارچیوهی سنووری ئیران به‌ ئازادی ودیموکراسی و مافه‌ ره‌واکانی خو‌ی بگات، نه‌گه‌ر نه‌حمه‌دی نژادناویک بو‌ 8سال به‌ سه‌ری دانه‌سه‌پینن، خاوه‌ن بریار و پارلمان و ئیداره‌ی خو‌ی بیته‌، بو‌ ده‌بی جیا بیته‌وه؟ سویس که‌ ناوی لی ده‌به‌ن به‌ناوی نه‌ته‌وه‌یه‌ک بوونی نییه، به‌لکوو حکومه‌تیکی پیک هاتوو له‌ ئیتالیا‌ی و فه‌رانسه‌ویی و ئالمانی‌یه. ئیرانیش هه‌روه‌تر؛ ئیمه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌که‌مان به‌ ناوی ئیران نییه. به‌ بروای من نه‌گه‌ر ده‌سه‌لاتیکی ناوه‌ندی یه‌کده‌ست به‌ ناوی "حکومه‌تی نه‌ته‌وه‌یی ئیران" بیته‌، ئیرانی داهاتوو پارچه‌پارچه‌ ده‌بیته‌. نه‌مه‌ راستیکی حاشا هه‌لنگه‌.

ره‌وانیوز: له‌ سه‌روه‌ندی هه‌ل‌بژاردن دروشمی پشتگیری له‌ مافی نه‌ته‌وه‌کان، هه‌ل‌به‌ت له‌ ژیر ناوی "که‌مایه‌تییه‌ قه‌ومییه‌کان"، له‌ لایه‌ن موسه‌وی و که‌روبی درا و هه‌روه‌ها ره‌زایی باسی له‌ فیډرالیزمی

نابووری دهکرد، به شیوه‌یک که ئیران بکری به ههشت هه‌ریمی نابووری. له‌گه‌ل ئەمانه‌ عه‌بدو‌لا نوری، وه‌زیری ناو‌خۆی سه‌رده‌می خاته‌می، باسی له‌ فی‌درا‌لیزم وه‌ک سیسته‌می‌ک بو‌ ئی‌داره‌کردنی ئی‌رانی ده‌کرد. ئایا هه‌موو هه‌مانه‌ سه‌لمی‌نه‌ری حه‌قانییه‌تی سیسته‌می فی‌درا‌لیزم یان نه‌، ته‌نیا په‌روپا‌گه‌نده‌ی پێش‌هه‌‌ئێ‌زاردن بوون؟

ناسر ئی‌رانی‌بوور: به‌ بر‌وای من هه‌ردوکیانن. ئەوان نایه‌ن به‌ سیسته‌م‌گه‌‌لیکی دیکاتۆری په‌روپا‌گه‌نده‌ بو‌ خۆیان بکه‌ن. ئیتر نالین که ده‌مان هه‌وئ حکومه‌تی ئیسلامی عه‌ره‌بستان و ته‌لبان و سو‌مالی و "عه‌دلی عه‌لی" دامه‌زێنین. ئەوان به‌ پێی ویستی خه‌‌لک به‌ ئازادی و دیموکراسی په‌روپا‌گه‌نده‌ ده‌که‌ن. به‌لام له‌وانه‌یه‌ به‌ راستی ئەو که‌سانه‌ گه‌‌یشته‌ن به‌و راستییه‌ش. به‌ تاییه‌ت ئەو که‌سانه‌ی که‌ بر‌وایان به‌ دیالیتیک هه‌‌بی، بر‌وایان به‌ گو‌وران هه‌‌بی، ده‌بی بر‌وایان به‌ وه‌ هه‌‌بی که‌ ئەم که‌سانه‌ش له‌وانه‌یه‌ گو‌رانیان به‌سه‌ر دا‌هاتبی. ئەوانه‌ تا دو‌ینێ ئەو سیسته‌میان پێی ئامانج وه‌‌یوای خۆیان بوو، به‌لام ئەم‌رۆکه‌ پێچه‌وانه‌که‌ی بیر ده‌که‌نه‌وه‌ یان لانی که‌م به‌ پێچه‌وانه‌که‌ی قسان ده‌که‌ن. ئەمه‌ خۆی له‌خۆی دا‌باشه‌ و به‌قازانجی خه‌‌لکه‌. جا به‌ ناوی هه‌ر که‌سه‌یکه‌وه‌ بی‌ت. به‌لام ئەوه‌ی که‌ چه‌نده‌ راسته‌ یان په‌روپا‌گه‌نده‌یه‌، راستیه‌که‌ی ئی‌مه‌ ناتوانین دیاری بکه‌ین. زو‌ریش گرینگ نییه‌. گرینگ ئەوه‌یه‌ که‌ ئەو شته‌ی که‌ هه‌تا دو‌ینێ خه‌‌لکیان له‌ سه‌ر ده‌کوشت، ئەم‌رۆ بو‌ خۆیان باسی ده‌که‌ن. له‌ بیرمان نه‌چێ که‌ خومه‌ینی به‌ نیسه‌ت دیموکراسی چی ده‌گوت. به‌لام ئەم‌رۆکه‌ هه‌مویان باسی دیموکراسی ده‌که‌ن. له‌م دوا‌یانه‌ش دروشم و ئامانجی فی‌درا‌لیزم ئەوه‌نده‌ نفووزی کردووه‌ و په‌ره‌ی ستاندوووه‌ که‌ ته‌نانه‌ت ده‌سه‌لاتدارانیش ناتوانن خۆیان لێ بدزنه‌وه‌. ئەوان ده‌زانن که‌ خواستی نه‌ته‌وه‌کان زو‌ر په‌یوه‌ندی به‌و دروشمه‌وه‌ هه‌یه‌.

ره‌وانیوز: باسی "زو‌رینه‌" و گرفته‌کانی‌تان کرد. له‌ عی‌راق ئی‌مه‌ نیوه‌ فی‌درا‌لیزمیک ده‌بینین که‌ ئه‌ویش ته‌نیا له‌ لایه‌ن کورده‌وه‌ به‌‌های پێ ده‌درئ، هه‌رچه‌نده‌ له‌ یاسای بنه‌‌ره‌تی ئەم وڵاته‌ دیاری کراوه‌، به‌لام زو‌رینه‌ که‌ عه‌ره‌به‌، به‌ شیعه‌ و سونیه‌وه‌، هه‌موو کات له‌مپه‌ر بوون له‌به‌ر ده‌م حکومه‌تی هه‌‌ریم. ئایا له‌ دا‌هاتوی ئی‌رانیکی ئازاد و فی‌درا‌لیش کورد تووشی هه‌مان نه‌خۆشی زو‌رینه‌ ده‌بی یان فره‌نه‌ته‌وه‌ بوونی ئی‌ران پێگه‌ له‌ که‌‌لک وه‌‌رگرتن له‌م دیارده‌یه‌؟

ناسر ئی‌رانی‌بوور: ئی‌ران زو‌ری جیاوازی به‌ نیسه‌ت عی‌راقه‌وه‌ هه‌یه‌. به‌‌لای باش و خراپه‌وه‌ جیاوازی هه‌یه‌. له‌ ئی‌ران زو‌رینه‌ به‌ ده‌ست هه‌‌چ نه‌ته‌وه‌ک نییه‌، به‌لام له‌ عی‌راق به‌ ده‌ست عه‌ره‌به‌وه‌یه‌. ئی‌ران وڵاتیکی خاوه‌ن می‌ژوووه‌، وه‌ک عی‌راق نییه‌ که‌ له‌ لایه‌ن وڵاتانی ئیستیماریه‌وه‌ پێک ها‌تبی‌ت، که‌ به‌ زه‌ره‌ی کوردیش ته‌وا بوو. له‌ ئی‌ران کورد به‌ نیسه‌ت عی‌راق له‌ لایه‌ن نه‌ته‌وه‌کانی تر خۆشه‌ویسته‌ر. شتیکی تر هه‌یه‌ ئەوه‌یه‌ که‌ له‌ ئی‌ران زو‌ر که‌س ته‌نیا به‌ ناو فارسن. ده‌یان جار بووه‌ که‌ که‌سانیک به‌ فارسی قسه‌یان کردوه‌، به‌لام دواتر روون بو‌ته‌وه‌ که‌ هی نه‌ته‌وه‌یه‌کی

ترن. من لهم دوايانه‌دا زانيم موسه‌وى ئازهریه، که‌پوبى لوره و ره‌زایى به‌ختیاریه. که‌واته دوو روژى تر که پرسى نه‌ته‌وه‌کان له ئی‌ران گه‌وره‌تر ده‌بیته‌وه، ته‌رکیبى ئی‌ران باشتر دیارى ده‌کری. ئەو ئیعتبارەى کورد له ئی‌ران به‌ده‌ستى هیناوه له داها‌توو هه‌وین و پالپشتیکى باشه‌ بو‌ئه‌وه‌ى کورد بتوانیت کیشه‌کانى خوى پى چاره‌سه‌ر بکات. بو‌وینه‌ راگه‌ياندى حیزبه‌ سه‌رانسه‌رییه‌کان له‌ گه‌ل حیزبه‌ کوردیه‌کان ده‌بینین. تا ئیستا نه‌مان دیوو که حیزبیکى سه‌رانسه‌رى له‌گه‌ل حیزبى نه‌ته‌وه‌کانى تر هاوکارى بکات و ته‌نانه‌ت راگه‌ياندنیک بدات، یاخود په‌یمانى هاوکارى به‌سه‌ستیت. به‌خوشحالیه‌وه‌ هه‌موو کات ئەو حیزبه‌ ئی‌رانیه‌کانه‌ بوون که داخوازی هاوکارى له‌ گه‌ل حیزبه‌ کوردیه‌کان بوون. ئەگه‌ر ریکخراوى فیدائیانى گه‌ل، له‌ گه‌ل کومه‌له‌و حیزبى دیموکرات بریارنامه‌یه‌ک ئیمزا ده‌کات، ئەوه‌ بو‌هه‌تا هه‌تایه‌ له‌ میژوو ده‌مینیته‌وه‌ و ئیعتبارە بو‌ کورد و نیازى کورد زورتر ده‌باته‌ نیو ئەوان، ده‌بیته‌ هوى ئەوه‌ى ئەوان کورد و داخوازییه‌کانى باشتر بناسن. سه‌ره‌رای ئەوه‌ من پیم وایه‌ نییه‌ که ئیمه‌ له‌ ئی‌ران کیشه‌مان که‌متر ده‌بى. هه‌ر ئالوگۆریک له‌ ئی‌ران کیشه‌ ده‌خولقینى. ره‌نگه‌ کیشه‌ى سه‌ره‌کى ئیمه‌ نه‌ فارس و حکومه‌تى ئی‌ران، به‌لکوو گرتى "ئازه‌ربایجانى روژئاوا" بى. بو‌ئه‌وه‌ى که ئەم کیشه‌مان بو‌ ساز نه‌بى، پىویسته‌ له‌ له‌گه‌ل رووناکبیرانى ئازهرى ریکچاره‌یه‌ک بدوزریته‌وه‌. ئیمه‌ى کورد نابى له‌بیر بکه‌ین که رژیمیکى وه‌ک تورکیه‌ به‌ قازانج و به‌رزوه‌ندى نییه‌ که کورد له‌وبه‌رى سنوره‌کانى "خوى"، واتا ئی‌ران، به‌ مافه‌کانى خوى بگا.

به‌ گشتى ریکای دیموکراسى له‌ ئی‌ران هه‌موار نییه‌. بو‌یه‌ کورد ده‌بى خوى بو‌ئه‌و کیشانه‌ ئاماده‌ بکات. پیکه‌ینانى به‌ره‌ى کوردستانى، به‌ره‌ له‌ گه‌ل هیزه‌ پيشکه‌وتووخوازه‌کانى ئی‌ران و هه‌روه‌تر به‌ره‌ و ریکه‌وتنیک له‌ گه‌ل پيشکه‌وتووخوازانى ئازه‌ربایجان به‌ قازانجى چاره‌سه‌ر بوونى کیشه‌که‌یه‌ له‌ گشت ئی‌ران.

من به‌داخه‌وه‌ مه‌ترسى ئەوه‌ى ده‌بینم که ئالوگۆره‌کانى ئی‌ران بى خوینرپى نه‌بى. ئەوه‌ش له‌ پيش هه‌موو شتیکدا په‌یوه‌ندى به‌ ته‌مه‌نى درپى رژیمى شه‌ر و تیرور و دیکتاتۆرى ئیسلامى ئی‌رانه‌وه‌ هه‌یه‌، نه‌ک به‌ دیموکراسى و فیدرالیزم.

ره‌وانیوز: سالانیکه‌ ریکخراوه‌یه‌ک به‌ ناوى "کونگره‌ى ئی‌رانى فیدرال" هه‌یه‌ که زوربه‌ى حیزبه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌کان تیدا به‌شدان، به‌لام جگه‌ له‌ کورد، که ئەویش ده‌گه‌ریته‌وه‌ بو‌ میژووى خه‌باتى بیوجانى بو‌ گه‌شتن به‌ ئازادى و دیموکراسى، حیزبى نه‌ته‌وه‌کانى تر یان تازهن یان نه‌ناسراون و له‌ ئالوگۆره‌کانى ناوخو ده‌ورى کاریگه‌ریان نییه‌. ناچهند ئەم کونگره‌یه‌ ده‌توانى پيش‌زه‌مینه‌ى سیسته‌مى فیدرالیزم له‌ ناو نه‌ته‌وه‌کانى تر و ئی‌ران ئاماده‌ بکات بو‌ ئەوه‌ى که له‌ ئەگه‌رى ئالوگۆرى سیاسى و ریفراندۆم دا، فیدرالیزم وه‌ک سیسته‌مى ده‌وله‌تدارى دیارى بکری؟

ناسر ئىرانپوور: دەكرى پرسىياره كه جوړىكى تر بكهين: ئايا كورد له ئيران دهيههوى بهرهبهك پىك بىنى يان نا؟ بهره له گهل كى؟ له حالىكدا حىزبه كوردىبهكان نهوهنده بهرين و جهماوهرين، حىزبه سياسهكانى ئىرانى وانين. نهوه راسته، بهلام من پىم وايه كه ههر حىزبىك ته نانهت نهگهر كهسايه تىكىش بى، به مهرجىك له گهل ويست و داخوازهكانى كوئگره بىت، دهبى بتوانىت بهشدارى نهو كوئگرهيه بىت و تيهدا ببى به نهندام. كورد هه موو كات يارمه تيدهر بووه و دهبى يارمه تيدهر بمىنىت. من پىم وايه درهنگ يان زوو نهوانيش دهبنه خاوهن بنكهى جهماوهرى خوئيان. نهگهرىش نه بوون، كوئگره زهره رى نه كردوو. جابوويه زور جىگهى خوئش حالىه كه حىزبه كوردىبهكان خوئيان بهزل نازانن، و له چوارچىوهى بهرزه وهندى كورد هه لوئىست دهگرن و هاوكارىان دهكهن و يارمه تيان دهدهن. دوكتور قاسملووى تىكوئشه ر سالانىكى زور بهدواى ئاوا بهرهبهك دا بوو. بهتايبهتى زور ههولى دا يارمهتى بدا "فرقهى دىموكراتى نازهربايجان" زيندوو بكاته وه و له گهل هيزهكانى ئىرانى بهرهبهك پىك بىنى. ئىستا كه نهو كوئگرهيه پىك هاتوه به راي من شتىكى زور باشه. دياره لاوازه، له زور لايه نه وهش لاوازه، بهلام هه موو شتىك له سهره تا دا لاوازه.

پرسى بهرهبهك كه له كوردستان ههيه له راستى دا كىشهى تايبهت به خوئى ههيه. بهداخه وه پرش و بلاوىكى زور له ناو هيزى كوردى دا ههيه. به كوردى خوئمان، هه م سهريان له خوئيان شىواندوو و هه م له خهلك. نهگهر دهلئىن حىزبى دىموكرات، دهبى بپرسين: "كاميان؟" يان دهلئىن "كومه له"، دهبى پرسىار بكهين: "كام كومه له؟". به برواى من دهبى هه موو لايه نهكان له پىكهئىنانى بهرهبهكى كوردستانى پشتىوانى بكهين. ئىمه چوئ دهتوانين داواى بهره و بهكگرتن له خهلك بكهين، بهلام بوخوئمان وهزع و حالمان وابى؟! بهرهى كوردستانى دهور و ئىعتىبارى كورد له دهروه و زووره وه، له كوئگره، له ناو هيزهكانى ئىرانى، له ناو خهلكى ئىران زور دهكا و هيو و هوميدىكى زور ده بهخشى به گهله كه مان و دلگه رمتريان دهكا تىكوئشن بوئ سؤيهكى روون.

كوئگرهى نهته وهكانى ئىرانىش ههنگاوىكى دروسته. خوئشالم كه حىزبه سياسىبه ره سه نهكانى كورد كومه له و حىزبى دىموكرات به هه موو لايه نهكانىبه وه پشتىوانى لى دهكهن و پاىبهى نهسلنى نهو كوئگره بهن. نهوه نفوز و كهسايهتى به كورد ده دات. له داها تووى ئىرانىش ئىمه دهبى چهند بهرهمان هه بى. چ له پارلهمانى فیدرال، چ له پارلمانى كوردستان، چ له نوئنه رايهتى گهلانى ئىران له ناوهند (مه جلىسى سىنا) چ له گهل نازهرىبهكان. كورد دهبى بهتايبهتى له پارلهمانى فیديرال بهرهبهك پىك بىنى له بهر نهوهى بهو رىژهى ههيهتى ناتوانىت بهته نيا دهسه لات

به دهسته وه بگريّت. جگه له مه من پيم وايه وها كونگرهيهك دهتوانى پايهيهك بيت بو شوراى فيدرالى داهاتوو (واته مهجليسى سينا).

سى ناوهندى برياردهرى ياسا و سياست له ئيرانى فيدرالدا و پيوستى پيگهينانى بهره بو كارى هاوبهش له ناوهندانه			
پارلمانى	نوينهرايهتى	گرينگترين ئهركهكانى	چهشنى ئيتيلاف و بهره
فيدرال	نوينهراى خهلكى ئيران وهگ شارومهند	دارشتن و بهسهندگردنى گرينگترين ياساكانى هاوبهشى و لات (ياساى فيدرال) و پيگهينانى حكومهتى فيدرال له لايهن گهورهترين ئيتيلاف و فراكسيونى خوى دا.	پيگهينانى بهره ياخود ئيتيلافىك له گهّل هيزهكانى هاوبهش له پارلمانى فيدرال
سينا	نوينهرايهتى ئهيالهتهكان له ناوهند	كارى چاوهديرى به سهر حكومهتى فيدرال و بهسهندگردنى بهشيكى زورى ياساكانى بهسهندكراوى پارلمانى فيدرال دهبي و مافى ويتوى دهبي.	پيگهينانى بهره ياخود ئيتيلافىك له گهّل هيزه ههريمي و نهتهويهيهكانى پيشكهوتووخوازى گهلانى ئيران بو كونترول گردنى حكومهتى ناوهندى و چاوهديرى به سهر ياساكانى بهسهندكراوى پارلمانى فيدرال، جگه له مه پيگهينانى كوممونيونى هاوكارى تاييهت به پهيوهندى كورد و ئازهرى (بو چارهسهرگردنى كيشهكانى كورد له نازهربايجان و نازهربيهكان له كوردستانى داهاتوو)
ئهيالهتى	نوينهراى خهلكى ههر ئهيالهتيك	دارشتن و بهسهندگردنى ياساكانى ههريمي ئهيالهتى و پيگهينانى حكومهتى ئهيالهتى له ناو گهورهترين ئيتيلاف و فراكسيونى خوى دا.	پيگهينانى ئيتيلافىك له هيزه پيشكهوتووخوازهكانى كورد بو هاوكارى له پارلمانى كوردستان و پيگهينانى فراكسيونىك له پارلمانى ناوهندى، پيگهينانى حكومهت له كوردستان

رهوانبوز: روڤى جهماوهر به گشتى و حيزبه سياسيهكان بهتاييهت له سهر بهرهپيدانى دروشم و مهقبوليهتى سيستمى فيدراليزم له كوردستان و ناوچهكانى تر ده بي چ بيت، ئهويش بهو سيستمه ديكاتوريهى كه ئيستا بهسهر ئيراندا حاكمه، ئهو ميديايناهى كه بهدهست حيزبه كورديهكانهويه؟

ناسر ئیرانپوور: فیدرالیزم وهک مهکتهبهکانی تر نییه. له ئیران زۆر نفوزی ههبووه، زۆری باس کراوه. ئەمن بوو خۆم دهیان وتارم له روژنامه رهسمییهکانی ناوخی ئیران و بهتایبتهت له کوردستان بلاوکردووتهوه. ههروهها دیتوومه که روژنامه گشتییهکانی ئیران که لهسهپررسی فیدرالیزم وتاریان بلاوکردووتهوه. له دهسهلاتیکی دیکتاتۆری وهک وهلایهتی فهقیه دا شانسمان زۆرتره بتوانیم لایهنی بهرانبهتر به قهناعت بگهیهنین که دهسهلاتیکی ناوهندی ههموو کات به زهرهری جهماوهر بووه. بوو چی دهبی کهسیک وهک خامنهیی "رییهر" ئەو ههموو دهسهلاتهیی ههبیتهت، وهک میدیا و داد و پارلمان و ... ئەم پرسه تهنیا پهپوهندی به فیدرالیزمهوه نییه، بهلکوو به دیموکراسی و مافهکانی ترهوهش ههیه. له نیزامیکی فیدرال دا ئیمه باشتهتر به مافهکانی خۆمان دهگهین تا سیستمیکی تر، چوونکه هیزی سهرکووت ئەوهنده گهره نابیی، ناوهندی بههیزمان ئەوهنده نابیتهت و گهلیک هوکاری تر. یهکیک له بنهماکانی فیدرالیزم ئەسلی "سوسیدیاریتهت"، یانی دانهوهی ماف لهسهروهوه بوو خوارییه؛ یانی دابهش کردنی دهسهلات له نیوان شارهکان، ئەیهالهت و دهسهلاتی ناوهندی. حیزبه کوردیهکان بهو میدیاییهی که له دهستیان دایه، زۆر باشه ئەو پرسه شی بکهنهوه. بهلام به داخهوه لهو زهمینهیه کهم کار کراوه. به رای من دهکرێ وینهگهلی فیدرالیزم که ئیستا له دنیا بهپوه دهچن، شی بکهینهوه. به وتویژ، به وینه، بوو خهلیکی ئیرانی شی بکهینهوه که بوو ئەوهی لهو ولاتانه ههیه له هی ئیمه باشتهتر. ئەمهش دهبیته هوو نفوزی زیاتری ئیدهی فیدرالیزم له ناو جهماوهر دا. فیدرالیزمی خالی زۆر بههیزی هههه که یهکیک لهوان ئەوهیه که تهنیا ناوهندیکی بریادهرمان نابیی، لانی کهم سی چهشنه پارلمانمان دهبی؛ له فیدرالیزم میدیاکان هی حکومهتی ناوهندی نابن، بهلکوو ههر ئەیهالهتهی میدیای سهربهخۆی دهبی... به گشتی دهتوانین بلین که ئەم شتهی که ئیمه دهمان ههوی دایمه زینین له ولاتاتیکی وهک ئەمریکا، کانادا، ئوسترالیا، ئیسپانیا، سویس، ئالمان، بیلژیک، هیند، ئەماراتی یهگرتووی عهرهبی و ... له میژ سالیکه پیاده کراوه. جگه لهم راستییه ئیران ریگایهکی تری نییه جگه له فیدرالیزم، به هوو پیکهاتهی جووارجووری نهتهوهیی و ئیتنیکی.

رهوانبوز: کاک ناسر گیان، زۆر سپاس بوو ئەم کاتهی که بوو ئەم دیمانهیه نهرخانتان کرد. دنیام که ئەم قسانه و ههروهتر ئەم کاره لیکۆلینهوهیانه و وهگرپارانانی جهنابتانیش زۆر یارمهتی به روونبوونهوهی باسهکه دهکا. ئەمن ئەم دیمانه و وتووێژه تووهرکراوه دینمه سهر کاغزه، دیسان بووان دهنیرم، بوو وهی که ئەگر تیبینییهک و روونکردنهوهیهکتان ههبوو، پیی زیاد بکن.

ناسر ئیرانپوور: به چاوان و سپاس بوو ئیوه و بوو زهحمهتهکانتان.